

Otakar A. Funda
Zdeňka Špiclová

Otevřené otázky bádání o raném křesťanství

Otevřené otázky bádání o raném křesťanství

Otakar A. Funda, Zdeňka Špiclová

Recenzovali:

prof. PhDr. Emil Višňovský, Ph.D.

Mgr. et ThDr. Eva Vymětalová Hrabáková, Th.D.

**Národní
plán
obnovy**

**Financováno
Evropskou unií**
NextGenerationEU

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Publikace byla vydána za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Národního plánu obnovy v rámci projektu Transformace pro VŠ na UK (reg. č. NPO_UK_MSMT-16602/2022).

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2022
Redakce Lenka Ščerbaničová
Grafická úprava Jan Šerých
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
První vydání

© Univerzita Karlova, 2022
© Otakar A. Funda, Zdeňka Špiclová, 2022

Kniha byla podpořena v rámci grantu SGS 2021-016
Západočeské univerzity v Plzni

ISBN 978-80-246-5170-5
ISBN 978-80-246-5425-6 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Celé bádání o raném křesťanství má hypotetický charakter a je z principu neuzavřené, neboť povaha pramenů nedovoluje konečné a definitivní odpovědi. V této knize proto naleznete výběr zásadních otevřených otázek. Dalo by se k nim přiřadit nemálo dalších, jejichž možné zodpovězení je víceznačné.

Obsah

I. Úvod – samá mlha, samá tma (Otakar A. Funda)	9
II. Kdo byl Ježíš? – nevíme (Otakar A. Funda)	17
III. Jakub Spravedlivý – Ježíšův bratr (Zdeňka Špiclová)	31
IV. Židokřesťanství (Zdeňka Špiclová)	48
V. Juda, zvaný Tomáš-Didymos, nejspíše Ježíšovo dvojče – a církev tomášenců (Zdeňka Špiclová)	61
VI. Dvojí Pavel (Otakar A. Funda)	70
VII. Hypoteticky k tématu vzkříšení (Otakar A. Funda)	81
VIII. Záhadný milovaný učedník (Otakar A. Funda)	105
Summary	112
Ediční poznámka	114

I. Úvod – samá mlha, samá tma

Otakar A. Funda

Starší verze tohoto mého textu vyšla v Theologické revue, čtvrtletníku Univerzity Karlovy – Husitské teologické fakulty, č. 1–2/2010. V roce 2020 jsem studii přepracoval, doplnil. Tři kapitoly, jak je uvedeno v obsahu, napsala moje kolegyně Zdeňka Špiclová. Kromě čtenářům zamýšleného knižního vydání jsme tento text nejprve zpřístupnili jako skripta malému okruhu studentů katedry filozofie Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, kteří si v rámci Evropských kulturních studií zapisují předmět Křesťanské kořeny evropanství. Čtenářům knižního vydání děkujeme za laskavé pochopení, že se na několika místech textu na ně obracíme jako na studenty skript a doporučujeme jim některé úkoly a další četbu.

Stejně tak jako v mé knize Ježíš a mýtus o Kristu **(1)** a ve skriptech Křesťanské kořeny evropanství je i v tomto textu můj přístup k tématu křesťanství religionistický, nikoli teologický. Přistupuji ke křesťanství jako k jednomu z pilířů evropské kultury, **(2)** jako k lidskému jevu lidských dějin. Své bádání o raném křesťanství zakládám na historickokritické analýze textů judaismu z posledního století před n. l. a z Ježíšovy doby, na analýze raně křesťanských textů i některých textů helénistických, nekřesťanských. Historickokritická metoda, kterou užívám, je založena na racionálním metodologickém východisku, tak jak je formuloval Max Weber svou tezí metodologické distance, Bertrand Russell požadavkem nepředpojatosti usilující o objektivitu, a jak je dále rozvinuli kritičtí racionalisté Karl R. Popper a zejména Hans Albert. **(3)** To znamená, že vykládám jevy z jevů, lidské dějiny z lidských dějin. Náboženské útvary z lidských psychických procesů a jejich myšlenkové reflexe. Trvám

na své tezi, že religionistu v pravém smyslu toho slova, který v případě minulých náboženských útvarů pracuje konsekventně stejnou metodou jako profánní historik, odlišuje od teologa, že nevykládá náboženství zásahem „shůry“, vlomem supranaturální transcendence, nýbrž vykládá lidské dějiny z lidských dějin, lidské jednání z lidského myšlení a jednání. Ve správnosti tohoto přístupu religionistu – myslím skutečně religionistu, nikoli teologa, který se věnuje religionistice – utvrzují jeho vlastní zjištění, že evolučním procesem procházela nejen představa Bůh, ale v případě křesťanství i christologická vyznání. Jestliže člověk sám v procesu dějin měnil své představy o Bohu, obsahy toho, co nazíval do kategorie Bůh, a jestliže měnil své představy o Ježíši jako Kristu, je nasnadě, že tyto představy nevznikly z božského zjevení, ale z člověkovy sebereflexe uprostřed života a světa v tehdejší době, a proto jako lidské výtvořiny odrážejí svou dějinnou podmíněnost.

Snažím se co nejvíce adekvátně přivést k řeči, jak ti, kteří v pramenech hovoří, sami sobě rozuměli. To v případě daného tématu znamená, že беру velmi vážně, že Ježíš sám sobě rozuměl, že je Bohem pověřeným nositelem boží věci a různé skupiny raného křesťanství byly hluboce přesvědčeny, že impuls ke vzniku jejich víry přichází z božského zjevení či ze zjevení Krista. Pavel byl přesvědčen, že mu Bůh zjevil svého syna (Galatským 1,16). Marie z Magdaly a učedníci byli přesvědčeni, že se jim vzkříšený zjevil. Toto jejich vyznání považuji ze svého racionálně kritického východiska za jejich upřímné přesvědčení, nicméně fiktivní mínění. Byli přesvědčeni o objektivitě svých halucinací, subjektivních vizí.

Rovněž kolegyně Zdeňka Špiclová sdílí takto formulovaná východiska přístupu k biblickým textům, snažící se o co největší možnou míru historické přesnosti a badatelského odstupu, což umožňuje zkoumat proměnu náboženských představ bez pevně daného ideologického rámce, který by ovlivňoval způsob, jak jsou předložené ideje a texty hodnoceny. Ve svém bádání se snaží doložit, že ne všechny proudy raného křesťanství tradovaly Ježíše jako vzkříšeného.

A přece i při určitém zakotvení v pramenech jsou prameny tak různorodé, tak překryté dalšími reinterpetacemi, že se dnes žádný kritický badatel nemůže odvážit předložit nějaký ucelený obraz o Ježíši z Nazareta a o postavách a proudech raného křesťanství. Jediné, domnívám se a pokusím se dále argumentovat, co lze na tomto poli bádání učinit, je jakási inventura otevřených otázek, jejichž zodpovězení je a zůstane víceznačné.

Tímto svým konsekventně religionistickým přístupem se snažím zprostředkovat především kulturně antropologické dimenze Ježíšova

vystoupení a následného mýtu o Kristu humanisticky orientovaným čtenářům a posluchačům, kteří – jako i já – křesťanskou víru nesdílejí. V tom shledávám specifickou úlohu svého přístupu k bádání na tomto poli. Mnoho vynikajících badatelských prací je totiž založeno na křesťanském předpokladu a metodologicky jsou koncipovány ve filosofických souřadnicích hermeneutiky nebo fenomenologie. Specifikum mého přístupu spočívá v pokusu o důslednou aplikaci kritické racionality a odkazu pozitivismu do oblasti hermeneutiky. Tj. snažím se o co nejvíce možné zaujetí pro nezaujatost, a přivést tak se vši nejistotou a hypotetičností ke slovu, jak nejspíše ti, o kterých mluvím, sami sobě rozuměli.

I když K. R. Popper deklaruje svůj kritický racionalismus jako překonání pozitivismu, řadím se k těm interpretům Popperova odkazu, kteří, počínaje R. Carnapem, následně W. Stegemüllerem, E. Hilgendorffem, chápou kritický racionalismus jako korekturu, nikoli jako vyvrácení pozitivismu. **(4)** Falzifikace hypotéz neruší potřebnost verifikace faktů. Jen nový, verifikovaný fakt může stávající hypotézu falzifikovat. Kritický racionalismus, jak mu i na základě díla Hanse Alberta rozumím a jak se jej snažím předávat i aplikovat, není poznávání bez indukce. **(5)**

Překlenutím protikladnosti kritického racionalismu a pozitivismu a následným důrazem, že pozitivní, ověřená zjištění otevírají skutečnou cestu k rozumění a pochopení, navazuji na brněnské filosofy J. Tvrdeho, B. Zbořila, L. Nového, J. Gabriela, P. Horáka, J. Šmajse, J. Zouhara a na jejich pojetí nedogmatického pozitivismu; osobně mluvím o kvalitativním pozitivismu. **(6)** Svorník mezi hermeneutikou a nevzdaným úsilím o objektivitu sledoval též brněnský J. Hroch a sleduje olomoucký I. Blecha. Pozoruhodnému českému pozitivistovi Fr. Krejčímu, který akcentoval morální dimenze pozitivismu, věnovala ve své dizertaci pozornost brněnská H. Pavlincová. Důraz na nepředpojatost religionistického bádání je vlastní B. Horynovi. V navázání na brněnského filosofa J. L. Fischera a jeho skladebnost vrstevnaté skutečnosti mluvím o skutečnosti jako komplexitě a komplementaritě komponent v korelaci, kontinuitě a kontextu. **(7)** Do brněnské filosofické tradice, kritické ke zúženému pozitivismu, ale vědomé si výšin pozitivismu a nenegující pozitivismus, patřil též I. A. Bláha. V tomto směru není moje afinita k Brnu náhodná.

Druhým opěrným bodem mého přístupu je ontologie vrstev kritického realismu Nicolaie Hartmanna a kritická racionalita Hanse Alberta a jeho řešení vztahu mezi kritickým racionalismem a snahou o adekvátní rozumění i řešení vztahu mezi racionalitou a lidským jednáním. **(8)**